

54852

GEOLOGICA SZEGEDIENSIA

(ACTA UNIVERSITATIS REGIAE HUNGARICAE DE NICOLAO HORTHY NOMINATAE)

3.

Rotarides, M. (Budapest): Adatok Hódmezővásárhely pleisztocén puhatestű-faunájának ismeretéhez.

Rotarides, M. (Budapest): Beiträge zur Kenntnis der pleistozänen Molluskenfauna im Hódmezővásárhely.

SZEGED (HUNGARIA)

1944

Edidit: Institutum Geologicum et Sodalitas Amicorum Universitatis Regiae
Hungaricae de Nicolao Horthy nominatae.

Geol. Szeged., 3 ..... 20. IV. 1944.

ÁRA : 2— P
PREIS : Pengő 2—

54852

GEOLOGICA SZEGEDIENSIA

(ACTA UNIVERSITATIS REGIAE HUNGARICAE DE NICOLA O HORTHY NOMINATAE)

3.

Rotarides, M. (Budapest): Adatok Hódmezővásárhely pleisztocén puhatestű-faunájának ismeretéhez.

Rotarides, M. (Budapest): Beiträge zur Kenntnis der pleistozänen Molluskenfauna im Hódmezővásárhely.

SZEGED (HUNGARIA)

1944

Edidit: Institutum Geologicum et Sodalitas Amicorum Universitatis Regiae
Hungaricae de Nicolao Horthy nominatae.

Geol. Szeged., 3.....20. IV. 1944.

A közlemény tartalmáért, fogalmazásáért a szerző felelős.
Für Inhalt und Form des Aufsatzes ist der Autor verantwortlich.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ferenczi István, Szeged, 438. sz. póstafiók.
Schriftleitung und Verlag: Prof. Dr. Ferenczi István, Szeged (Hun-
garia), 438. sz. póstafiók.

Dolgozatom anyagát Pleyer Ibolya gyűjtötte néhány évvel ezelőtt Hódmezővásárhely környékén és Dr. Ferenczi István professzor, a szegedi Horthy Miklós-Tudományegyetem Földtani Intézetének igazgatója, továbbá Dr. Miháلتz István adjunktus, kedves barátaim bocsátották rendelkezésemre a már korábban végzett meghatározások ellenőrzése, kiegészítése és az adatok közlése céljából.

A feldolgozott anyag a következő lelőhelyekről származik:

1. A város ÉK-i része, a Kutasi út DK-i oldala, Városi téglagyár,
2. A város ÉK-i része, a Kutasi út DK-i oldala, Kovács-téglagyár,
3. A város ÉK-i része, a Kutasi út ÉNy-i oldala, Kovács-téglagyár,
4. A város DK-i része, a Csomorkányi út ÉNy-i oldalán levő téglagyár,
5. A város DNy-i része, a Zrínyi-utca É-i végén levő feltárás.

Hódmezővásárhelyről eddig csak a Zrínyi-utcai vályogvetőből ismertünk pleisztocén faunát, amelyet Sümeghy József gyűjtött 1924-ben.¹ Ez az anyag szintén a Horthy Miklós-Tudományegyetem Földtani Intézetének tulajdona. A fauna a következő fajokból áll: *Cochlicopa lubrica*, *Pupilla muscorum*, *Vallonia pulchella*, *Mastus reversalis*, *Goniodiscus ruderatus*, *Vitrea crystallina*, *Retinella hammonis*, *Eulota fruticum*, *Fruticicola hispida*, *Fr. striolata*, *Perforatella bidens*, *Arianta arbustorum*, *Limnaea palustris*, és *Anisus septemgyratus*. Ez az igazi szárazföldi, a vidékre jellemző lész-fajokból álló fauna merőben különbözik attól a faunától, amelyet a most feldolgozott gyűjtés eredményeként táblázatomban a Zrínyi-utca lelőhelyéről ismertetek.

Azt a faunát, amelyet ebben a dolgozatomban tárgyalok, Pleyer Ibolya szintenként gyűjtötte, ami a fauna előnyére válik. Az egyes feltárások felületei azonban nem lehettek mindig frissek, mert a gyűjtésbe recens fajok, illetve héjak is belekeveredtek. A fajok példányszáma csekély, ami részben a gyűjtés módjára vezethető vissza. A faunát hasznosan egészítené ki az alsóbb szintekből iszapolással nyerhető anyag.

Az áttekinthetőség kedvéért az előfordulásokat lelőhelyenként és szintenként táblázatban állítottam össze. A táblázatban a recens elemeket nem sorolom fel.

Megjegyzések a fajokhoz. (A teljes felsorolást lásd a táblázatban).

¹ Rotarides, M.: Untersuchungen über die Molluskenfauna der ungarischen Lössablagerungen. Festschr. Strand, Vol. III, Riga, 1936–1937.

Pleisztocén csigák és kagylók
Hódmezővásárhelyről

Pleistozäne Schnecken
und Muscheln
von Hódmezővásárhely

	ÉK., Futasi-út DK., Városi téliagyár	NO., Kútsi-Gáso SÓ-Sette Süfűt. Ziegelei	ÉK., Kútsi-út DK., Kovács- téliagyár	NO., Kútsi-Gáso, SÓ-Sette, Kovács-Ziegelei	ÉK., Kútsi út ÉNY., Kovács- téliagyár	NO., Kútsi-Gáso, NW-Sette Kovács-Ziegelei	DK., Csomorkányi-út ÉNY-i téliagyár	SO., Csomorkányi-Gáso, Ziegelei	DNy., Zrínyi-túra É-i vége	SW., N-Ende der Zrínyi-Gáso		
	2,5	1,12	2,0—3,0	2,0	1,0	2,0	1,1	2,8	1,8	1,1	1,0	
GASTROPODA:												
<i>Pulmonata Stylommatophora:</i>												
1. <i>Succinea putris</i> L.				+		+					+	
2. <i>Succinea pfeifferi</i> Rm.				+		+		+			+	
3. <i>Succinea oblonga</i> Drap.	+			+		+		+			+	
4. <i>Cochlicopa lubrica</i> Müll.	+			+		+		+			+	
5. <i>Abida frumentum</i> Drap.	+	+		+				+				
6. <i>Vallonia pulchella</i> Müll.		+						+				
7. <i>Chondrúa tridens</i> Müll.	+	+		+	+			+			+	
8. <i>Mastus reversalis</i> Bielz								+				
9. <i>Clausilia dubia</i> Drap.								+				
10. <i>Vestia turgida</i> Rm.								+				
11. <i>Goniodiscus ruderatus</i> Stud.								+				
12. <i>Vitrea crystallina</i> Müll.	+			+	+			+				
13. <i>Euconulus trochiformis</i> Mont.	+			+	+			+				
14. <i>Zonitoides nitidus</i> Müll.	+			+	+	+		+	+			
15. <i>Eulota fruticum</i> Müll.	+	+		+				+				
16. <i>Helicopsis hungarica</i> Soós et H. Wagn.	+	+		+	+	+	+	+	+	+		
17. <i>Helicopsis</i> sp. aff. <i>instabilis</i> Rm.	+	+		+	+	+	+	+	+	+		
18. <i>Fruticicola hispida</i> L.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
19. <i>Fruticicola striolata</i> Pfr.				+	+	+	+	+	+	+	+	
20. <i>Perforatella bidens</i> Chemn.	+	+		+	+		+	+	+			
21. <i>Euomphalia strigella</i> Drap.				+	+		+	+	+		+	
22. <i>Arianta arbustorum</i> L.				+	+		+	+	+			
23. <i>Cepaea vindobonensis</i> Pfr.	+	+		+	+	+	+	+	+			
<i>Pulmonata Basommatophora:</i>												
24. <i>Stagnicola palustris</i> Müll.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
25. <i>Ga-ba truncatula</i> Müll.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
26. <i>Planorbis corneus</i> L.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
27. <i>Tropidiscus planorbis</i> L.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
28. <i>Spiralina vortex</i> L.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
29. <i>Anisus spirorbis</i> L.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
30. <i>Anisus leucostomus</i> Millet.				+	+	+	+	+	+	+	+	
31. <i>Anisus septemgyratus</i> Bielz	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
32. <i>Gyraulus albus</i> Müll.				+	+	+	+	+	+	+	+	
33. <i>Bathyomphalus contortus</i> L.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
34. <i>Segmentina nitida</i> Müll.								+			+	
<i>Prosobranchiata:</i>												
35. <i>Bithynia leachi</i> Shepp.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
36. <i>Bithynia tentaculata</i> L.								+	+	+	+	
37. <i>Viviparus hungaricus</i> Hazay								+	+	+	+	
38. <i>Valvata pulchella</i> Stud.		+		+	+		+	+	+	+	+	
39. <i>Valvata cristata</i> Müll.								+			+	
LAMELLIBRANCHIATA:												
40. <i>Sphaerium corneum</i> L.								+			+	
41. <i>Pisidium cinereum</i> Ald.								+			+	
	22	16		20	18	10	16	11	16	21	10	12
	22			26			19		33			

Succinea oblonga Drap. — Néhány helyen az *elongata* A. Br. nevű megnyúlt pleisztocén változat fordul elő.

Abida frumentum Drap. A pleisztocénben aránylag ritka, inkább a Dunántúl pleisztocénjében fordul elő. Ismeretes Szeged—Óthalomról, Zentáról és Orosházáról is.

Chondrula tridens Müll. — Többnyire 9—11 mm magas, tömzsi példányok, amelyek különböznek a Szeged—Óthalomnál előforduló és *elongata* Westeri. (*Horusitzkyi* Kormos) néven nevezett, aránylag karcú és magas 10—14 mm) példányoktól. A gyűjtés néhány tételében recens példányokra is akadtam, ezeket megtartási állapotuk miatt kellett ilyeneknek minősítenem.

Clausilia dubia Drap. — Csupán egy töredékes példány. Szeged—Óthalomnál ez a faj nem ritka.

Vestia turgida Rm. — Érdekes pleisztocén változat, mely azonban különösen nagyságában a pleisztocénben is változó. Elterjedéséből arra következtethetünk, hogy a pleisztocén időszak egyik jellemző *Clausilia*-féléje volt. Példa arra, hogy a pleisztocénben egyes fajok különleges változatként jelentek meg. A hódmezővásárhelyi példányok kb. olyan magasak, mint azok, amelyeket Szeged—Óthalomnál gyűjtöttek (15 mm), ellentétben az Áji völgy mésztufájából származó példányokkal, amelyek magasabbak.

Goniodiscus ruderatus Stud. — A pleisztocénben nagyobb elterjedésű, mint ma. A lösz egyik jellemző csigája, amely ennek ellenére Hódmezővásárhelyen is ritka.

Helicella (Helicopsis) hungarica Soós et H. Wagn. — A pleisztocén irodalmában általában *Helicella striata* Müll. néven, illetőleg ennek változataként (*costulata* C. Pfr.) szerepel. Ez a név a fosszilis példányokra is joggal használható, amennyiben számos, héjára nézve egymáshoz hasonló recens *Helicella*-fajt csak anatómiai alapon lehet megkülönböztetni. A *Helicella*- (s. str.) nemzetséget szintén csak anatómiai alapon választják el a *Helicopsis*-ektől². A hódmezővásárhelyi példányokat mégis *H. hungarica* néven sorolom fel, mert egyrészt előfordulásuk beleesik az anatómiailag is vizsgált recens példányok előfordulási területébe, másrészt pedig Hódmezővásárhelyen egy másik, héjbélyegekből is jellemző *Helicopsis*-faj is akadt. A *H. hungarica* alföldi pleisztocén példányai alak, nagyság, a héj felületi szerkezete és színeződése tekintetében is megegyeznek a recens példányokkal. Kormos³ szerint a *H. costulata* pleisztocénkori példányainak héjkúpja magasabb és köldökük szűkebb. Ehhez még hozzáfűzöm azt, hogy a hódmezővásárhelyi példányok e tekintetben is megegyeznek a recensekkel.

² Soós, L. és Wagner, J.: Faunánk egy új *Helicella*-fajáról. (Állattani Közlemények, 32., 1935.)

³ Kormos, T.: A fehérmegyei Sárrét geológiai múltja és jelenje. (A Balaton tud. tanulmányozásának eredményei, I. k., I. rész, paleont. függelék.)

Helicella (Helicopsis) aff. instabilis R m. — Ez a ma nálunk Erdélyben élő faj egy-egy példányban került elő a Városi téglagyár és a Kovács-féle téglagyár feltárásából, az ottani mélyebb szintből. Nagysága, alakja és a héj felületi szerkezete is a *H. instabilis* fajra utal, nem pedig a *H. hungarica (costulata)* fajra, mert nagyobb és bordázata finomabb. Egyébként a tekerese magasabb, mint a recens *H. instabilis*-é. Szélessége 12 mm. Nem az első eset, hogy az alföldi löszben erdélyi fajt találunk. Elég lesz, ha utalok a Maros-menti löszökben több helyen előforduló *Mastus reversalis* fajra.

Helicella obvia H a r t m. — A gyűjtésben szereplő, nagyrészt fiatal héjak bizonyosan ma élő egyedektől származnak. Ez a faj ismereteink szerint csak a pleisztocén végén terjedt el hazánkban, ma egyik leggyakoribb csigafajunk. A pleisztocénből biztosan nem ismerjük és a preglaciális képződményekből is hiányzik.

Euomphalia strigella D r a p. Egy fiatal példány a Zrínyi-utcai feltárásból. Eddig csak néhány dunántúli pleisztocén lelőhelyről ismeretes, ma közönséges csiga. Fiatal példányait könnyen össze lehet tévesztetni más fajokkal.

Fruticicola hispida L. — Mindenütt a *terrena* C l e s s. nevű löszváltozat fordul elő.

Theba carthusiana M ü l l. — Egy példány a Kovács-féle DK-i téglagyár 2—3 m közti szintjéből. Bizonyosan recens. Ez a faj is, mint a *Helicella obvia*, csak a pleisztocén végén terjedhetett el hazánkban.

Cepaea vindobonensis P f r. — Hódmezővásárhelyen úgy látszik gyakori. A gyűjtés egyes példányai azonban határozottan recens jellegűek.

Stagnicola palustris M ü l l. — Igen változékony. Hódmezővásárhelyen is kisebb-nagyobb, karsúbb vagy tömzsi, kihúzott vagy összenyomott tekeresű alakokban fordul elő, akár Szeged környékén. Előfordul a gyűjtésben a *diluviana* A n d r. és a *turricula* H e l d nevű változat is.

Galba truncatula M ü l l. — Néhány helyen (Városi téglagyár, Csomorkányi út) az *elongata* C l e s s. nevű változat is előfordul.

Planorbis corneus L. — Ép és kifejlett példányai Hódmezővásárhelyen sem igen akadnak.

Bithynia leachi S h e p p. — A Zrínyi-utcából operkulumok kerültek elő, amelyek különben épen olyan gyakoriak a mocsári löszökben, mint maguk a héjak is.

Viviparus hungaricus H a z a y. — Kimondottan folyóvízi faj, amelyet a hazai pleisztocénből nem ismertünk biztosan. Ma gyakori az árterületek kubikgödreiben. A megfigyelések szerint szárazon elég sokáig élve marad.

Sphaerium corneum L. Egy félteknő, mely töredékes. A hazai pleisztocénből eddig ezt a fajt nem közölték.

Pisidium cinereum Alder. — A régebbi irodalomban *P. casertanum* Poli néven sorolják fel. A *P. obtusale* C. Pfr. fajjal együtt a mocsárlösszökben gyakori borsókaagyló fajunk.

ÖSSZEFOGLALÁS.

A táblázatban felsorolt fauna Szeged—Óthalom faunájához, illetőleg a Maros-völgy pleisztocén képződményeinek faunájához igen közel áll. Ezt főként a *Mastus reversalis* és a *Vestia turgida* pleisztocén változatának jelenléte árulja el.⁴ A leggazdagabb a Csomorkányi út feltárásának faunája (33 faj), amely mindössze 8 fajjal marad a hódmezővásárhelyi teljes fauna (41 faj) alatt. A régi tapasztalatoknak felel meg az a hódmezővásárhelyi adat is, hogy bizonyos fajok, mint a *Succinea oblonga*, *Chondrula tridens*, *Fruticicola hispida*, *Stagnicola palustris* és *Tropodiscus planorbis* minden lelőhelyen és minden szintben előfordulnak. A két utóbbi ugyan vízi csiga, azonban igen ellenálló a víz kiszáradásával szemben. Szokatlan jelenség azonban a *Helicopsis hungarica* (*H. striata*, *costulota*) gyakori előfordulása. Ez a faj minden hódmezővásárhelyi gyűjtőhelynek úgy szólván minden rétegében szerepel. Szintén általános vonásuk az alföldi löszöknek, hogy mélyebb szintjeiben gyűjtethető a gazdagabb fauna. Ezt mindegyik hódmezővásárhelyi lelőhelyen is felismerhetjük. Fauna alapján igazi típusos (felső) lösznek csupán a Csomorkányi út feltárásában levő 1.8 m és 1.0 m szint bizonyult, az utóbbiban már kimondottan vízi fajok is vannak. Ez arra vall, hogy határos az alsó lösszel vagy mocsárlösszsel. (A paleofaunisztikai részletekre nézve lásd a „Megjegyzések a fajokhoz” című szakaszt).

⁴ Rotarides, M.: A lösz csigafaunája összevetve a mai faunával, különös tekintettel a szegedvidéki löszökre. (A Szegedi Alföldkutató Bizottság Könyvtára, VI. szakoszt., A) Állattani Közl., 8. sz., Szeged, 1931).

Das Untersuchungsmaterial wurde vor einigen Jahren von Ibo-
lya Pleyer in der Umgebung von Hódmezővásárhely gesammelt. Es
wurde mir von Professor Dr. István Ferenczi, dem Direktor des
Geologischen Institutes der Horthy Miklós-Universität zu Szeged,
ferner von Herrn Dr. István Miháلتz, zur Verfügung gestellt
zwecks Überprüfung und Ergänzung früherer Feststellungen und zwecks
Veröffentlichung der Ergebnisse.

Fundorte waren: Nordost. SO-Seite der Kutasi-Gasse. Städtische
Ziegelei.

Nordost. SO-Seite der Kutasi-Gasse. Kovács-
Ziegelei.

Nordost. NW-Seite der Kutasi-Gasse. Kovács-
Ziegelei.

Südost. Die Ziegelei NW der Csomorkányi-Gasse.
Südwest. Lehmgruben am N-Ende der Zrínyi-Gasse.

Im Hódmezővásárhely hatte man bisher nur in der Ziegelei der
Zrínyi-Gasse eine pleistozäne Fauna gefunden, die von József Sü-
meghy im Jahre 1924 gesammelt wurde. Dieses Material ist ebenfalls
im Geologischen Institut der Kgl. Ung. Horthy Miklós-Universi-
tät aufbewahrt und enthält folgende Arten: *Cochlicopa lubrica*, *Pupilla*
muscorum, *Vallonia pulchella*, *Mastus reversalis*, *Goniodiscus rudera-*
tus, *Vitrea crystallina*, *Retinella hammonis*, *Eulota fruticum*, *Frutici-*
cola hispida, *Fr. striolata*, *Perforatella bidens*, *Arianta arbustorum*,
Limnaea palustris und *Anisus septemgyratus*. Diese Fauna ist von der
in der Zrínyi-Gasse gefundenen und in der Tabelle (Seite 4 im ung.
Text) aufgezählten grundauss verschieden. Es handelt sich nämlich um
die Fauna eines echten Lösses, mit den für diese Gegend charakteri-
schen, pleistozänen Arten.

Die fragliche Fauna wurde schichtenweise gesammelt, was als ein
Vorteil zu bezeichnen ist, doch dürften die Aufschlüsse nicht jüngeren
Datums gewesen sein, da sich auch rezente Arten, bzw. Schalen fanden.
Die einzelnen Arten waren mit einer geringen Anzahl von Exempla-
ren vertreten, was wohl auf die Art des Sammelverfahren zurückzuführen
ist. Es wäre von Nutzen, wenn man diese Fauna mit einem aus
tieferen Schichten gewonnenen und geschlammten Material ergänzen
würde.

Um die Übersicht zu erleichtern, habe ich die Funde ihrem Fund-
ort und der Schicht entsprechend in einer Tabelle (Seite 4 im ung.
Text) zusammengestellt. Rezente Funde wurden ausser Acht gelassen.

Die einzelnen Arten betreffenden Bemerkungen.

Succinea oblonga Drap. An einigen Stellen kommt die als *elongata* A. Br. bezeichnete, längliche, pleistozäne Abart vor.

Abida frumentum Drap. Die Art ist im Pleistozän verhältnismässig selten zu finden und kommt häufiger im Pleistozän Transdanubiens vor. Sie ist auch aus Szeged-Öthalom, Zenta und Orosháza bekannt.

Chondrula tridens Müll. Meist 9—11 mm hohe, etwas gedrungene Exemplare, welche sich von den verhältnismässig schlanken, hohen (10—14 mm), unter dem Namen *elongata* Westerl. (*Horusitzkyi* Kormos) bekannten und bei Szeged-Öthalom vorkommenden Exemplaren unterscheiden. Im gesammelten Material fand ich auch rezente Exemplare, die ich ihrem Zustande nach als solche ansehen musste.

Clausilia dubia Drap. Nur ein fragmentarisches Exemplar. Bei Szeged-Öthalom ist diese Art nicht selten.

Vestia turgida Rm. Eine interessante pleistozäne Abart, welche jedoch im Pleistozän in verschiedener Grösse auftritt. Aus ihrer Verbreitung ist zu schliessen, dass sie eine, für das Pleistozän besonders charakteristische *Clausilia*-Art darstellt. Ein Beispiel dafür, dass im Pleistozän einige Arten als besondere Abarten auftraten. Die Exemplare von Hódmezővásárhely haben die Grösse jener von Szeged-Öthalom (15 mm); hingegen sind die im Kalktuff des Aj-Tales (Komitat Abaujtona) gefundenen Exemplare grösser.

Goniodiscus ruderatus Stud. War im Pleistozän weit mehr verbreitet als heute. Eine für den Löss recht charakteristische Schnecke, die aber auch in Hódmezővásárhely selten ist.

Helicella (Helicopsis) hungarica Soós et H. Wagn. In der Literatur über das Pleistozän allgemein unter dem Namen *Helicella striata* Müll., bzw. als deren Abart (*costulata* C. Pfr.) bekannt. Dieser Name ist bei fossilen Exemplaren berechtigt, insofern viele, ihrer Schale nach sehr ähnliche, rezente *Helicella*-Arten nur anatomisch von einander zu unterscheiden sind. Die *Helicella*-Art (s. str.) unterscheidet sich ebenfalls anatomisch von den *Helicopsis*-Arten²⁾. Die Hódmezővásárhelyer Exemplare bezeichne ich dennoch als *H. hungarica*, da einesseits ihr Vorkommen mit dem Verbreitungsgebiet der anatomisch untersuchten rezenten Exemplare zusammenfällt, andererseits in Hódmezővásárhely eine zweite den Schalenmerkmalen nach verschiedene *Helicopsis*-Art vorkam. Die pleistozänen Exemplare der *H. hungarica*, die im Nagy Magyar Alföld (in der Grossen Ung. Tiefebene) gefunden wurden, sind im Bezug auf Gestalt, Grösse, Oberflächenstruktur der Schale und Schalenfärbung, identisch mit den rezenten Exemplaren. Nach der Ansicht Kormos³⁾, ist der Apex der pleistozänen Exemplare der *H. costulata* höher, der Nabel dagegen enger. Hier ist noch zu erwähnen, dass die Hódmezővásárhelyer Exemplare auch in dieser Hinsicht mit den rezenten identisch sind.

Helicella (Helicopsis) aff. instabilis R. m. Dies bei uns in Siebenbürgen auch heute lebende Art war mit je einem Exemplar in der Städtischen Ziegelei und in der Kovács-Ziegelei vertreten und zwar in tieferen Schichten. Ihre Grösse und Form, ferner die Oberflächenstruktur der Schale weist auf die Art *H. instabilis* und nicht auf *H. hungarica (costulata)* hin, da sie grösser und feiner gerippt ist. Ausserdem ist ihr Gehäuse höher, als das der rezenten *H. instabilis*. Ihre Breite beträgt 12 mm. Es ist nicht der erste Fall, dass im Löss des Nagy Magyar Alföld. (der Grossen Ung. Tiefebene) eine siebenbürgische Art gefunden wurde. Hier sei auf *Mastus reversalis* hingewiesen, die im Löss längs der Maros vorkommt.

Helicella obvia H a r t m. Die in der Sammlung vertretenen, meist jungen Schalen sind sicherlich rezent. Diese Art verbreitete sich unseres Wissens nach erst am Ende des Pleistozäns in unserer Heimat und ist heute eine unserer häufigsten Schneckenarten. Ihr Vorkommen im Pleistozän ist noch nicht bestätigt worden und sie fehlt auch in präglazialen Gebilden.

Euomphalia strigella D r a p. Ein junges Exemplar aus der Fundstätte in der Zrinyi-Gasse. Ist bisher nur aus einigen Fundorten Transdanubiens bekannt, heute eine gewöhnliche Schnecke. Die jungen Exemplare sind leicht mit anderen Arten zu verwechseln.

Fruticicola hispida, L. Die, für den Löss charakteristische, als *terrena* C l e s s. bezeichnete Art kommt überall vor.

Theba carthusiana M ü l l. Ein Exemplar aus der Kovács-Ziegelei aus der „2—3 Meter-Schichte“. Gewiss rezent. Diese Art dürfte sich, gleich der *Helicella obvia* erst am Ende des Pleistozäns in unserer Heimat verbreitet haben.

Cepaea vindobonensis P f r. Ist in Hódmezővásárhely anscheinend häufig, doch sind einzelne Exemplare der Sammlung entschieden rezent.

Stagnicola palustris M ü l l. Sehr verschiedenartig. Auch in Hódmezővásárhely gibt es kleinere und grössere, schlanke und gedrungene Exemplare mit in die Länge gezogenen oder zusammengepressten Gehäusen ebenso wie in der Umgebung Szegeds. In der Sammlung sind auch zwei Abarten zu finden unter dem Namen *diluviana* A n d r. und *turricula* H e l d.

Galba truncatula M ü l l. An einigen Stellen (Städtische Ziegelei und Csomorkányi-Gasse) wurde auch die als *elongata* C l e s s. bezeichnete Abart gefunden.

Planorbis corneus L. Unversehrte und ausgewachsene Exemplare waren auch in Hódmezővásárhely nicht zu finden.

Bithynia leachi S h e p p. In der Zrinyi-Gasse wurden opercula gefunden, die übrigens in den Sumpflössen ebenso häufig vorkommen, wie die Schalen selbst.

Viviparus hungaricus H a z a y. Eine ausgesprochene Art fliessender Gewässer, die im heimischen Pleistozän nicht ganz sicher nachge-

wiesen ist. Ist heute in Materialgruben der Überschwemmungsgebiete häufig. Verträgt die Trockenheit ziemlich lange, was Beobachtungen bestätigen.

Sphaerium corneum L. Eine Schalenhälfte in Bruchstücken. Aus dem heimischen Pleistozän war diese Art bisher noch nicht bekannt.

Pisidium cinereum Alder. Die ältere Literatur erwähnt sie unter dem Namen *P. casertanum* Poli. Sie ist mit *P. obtusale* C. Pfr. eine unserer häufigen Muschelarten des Sumpflösses.

ZUSAMMENFASSUNG.

Die geschilderte Fauna steht der Fauna von Szeged-Óthalom, bzw. der pleistozänen Fauna des Maros-Tales nahe, was vor allem aus dem Vorkommen der pleistozänen Abart der *Mastus reversalis* und *Vestia turgida* hervorgeht⁴. Die reichste Fauna stammt von dem Fundort in der Csomorkányi-Gasse (33 Arten) und bleibt bloss um 8 Arten hinter der Gesamtf fauna von Hódmezővásárhely (41) zurück. Es entspricht alten Erfahrungen, dass gewisse Arten, wie *Succinea oblonga*, *Chondrula tridens*, *Fruticicola hispida*, *Stagnicola palustris* und die *Tropodiscus planorbis* sich in jedem Fundorte und in jeder Schicht finden. Die beiden letzteren sind Wasserbewohner und zeigen eine Widerstandskraft im Falle eines Versiegens der Gewässer. Ungewöhnlich ist jedoch das häufige Vorkommen von *Helicopsis hungarica* (*H. striata*, *costulata*). Diese Art ist sozusagen an allen Fundorten und in sämtlichen Schichten vorgefunden worden. Ein allgemeiner Charakterzug der Lössse des Nagy Magyar Alföld (der Grossen Ung. Tiefebene) ist, dass in ihren tieferen Schichten eine reichere Fauna vorhanden ist und dies ist auch an den Hódmezővásárhelyer Fundorten feststellbar. Bezüglich der Fauna ist bloss die in 0.8—1.0 m Tiefe liegende Schicht der Csomorkányi-Gasse ein echter (oberer) Löss. Jedoch kommen in dieser Schicht auch ausgesprochene Wasserbewohner vor, woraus zu schliessen ist, dass dieselbe an den Sumpflöss grenzt. Im Bezug auf paläofaunistischen Einzelheiten siehe die Zeilen „Die einzelnen Arten betreffenden Bemerkungen“.

SCHRIFTTUM.

¹ Rotarides, M.: Untersuchungen über die Molluskenfauna der ungarischen Lössablagerungen. (Festschrift Strand, Vol. III, Riga, 1936—37.)

² Soós, L. u. Wagner, H.: Über eine neue ungarische *Helicella*-Art. (Állattani Közlemények, 32, 1935, S. 129—131).

³ Kormos, T.: Die geologische Vergangenheit und Gegenwart des Sár-rétbeckens im Komitat Fejér. (Resultate der wissenschaftlichen Erforschung des Balatonsees, Bd. I, Teil I, Anhang, Palaäontologie, Bd. IV).

⁴ Rotarides, M.: Die Schneckenfauna des ungarischen Lösses und die ungarische rezente Schneckenfauna, mit besonderer Berücksichtigung der Lössse von Szeged. (A Szegedi Alföldkutató Bizottság Könyvtára, A) Állattani Közlemények, 8, 1931).

FEHLERBERECHTIGUNGEN.

- Seite 8, Zeile 33 statt ...Sammelverfahren... lies... Sammelverfahrens,
Seite 8, Zeile 38 statt ...entsprechend... lies... entsprechend,
Seite 9, Zeile 18 statt ...*Clausilia*-Art... lies... Clausiliide,
Seite 9, Zeile 39 statt ... im Bezug... lies... in bezug,
Seite 9, Zeile 1 statt ...Dies... lies... Diese,
Seite 9, Zeile 23 statt ...Art... lies... Form,
Seite 9, Zeile 30 statt ...Sehr verschiedenartig... lies... Recht variabel,
Seite 9, Zeile 33 statt ...*Szegeds*... lies... von *Szeged*,
Seite 9, Zeile 12 statt ...der *Mastus*... lies... des *Mastus*,
Seite 9, Zeile 12 statt ... *Vestia*... lies... der *Vestia*,
Seite 9, Zeile 15 statt ...Gesammtfauna... lies... Gesamtfauna,
Seite 9, Zeile 30 statt ...Im Bezug... lies In bezug.

Der Ausdruck ›Abart‹ wurde im ganzen Aufsatz irrtümlich benutzt. Es soll überall mit dem Ausdruck ›Form‹ ersetzt sein. Ein weiterer Fehler im Titel des Aufsatzes, statt... im Hódmezővásárhely... soll... von Hódmezővásárhely... stehen.

